

I

Spominjam se. Kaj se ne bi spominjal!

Bilo je v juniju, malo pred ukazom, ki me je povišal v poveljnika postaje. Sporočili so, da bodo rubili. In naj pridem kot oboroženo spremstvo. Rdečica me je polila in pod nohti me je zaskelalo. Odpeljal sem se s kolesom. Bilo mi je, ko da jezdim na kolku starke smrti in ko da se jaham neznano kam. V ogenj, v pekel. V sramoto. Bil je vlažen junij, po kotanjah vzdolž ceste se je močil rumeni gramoz. Poznal sem pot. Nemara bolje od šivov na suknjiču. Kolikokrat sem jo prehodil, včasih sam, včasih z Jelkom, včasih z Urošem. In vedno ponoči. Zdaj sem se vozil, bil je dan in brljavo sonce med belimi oblaki, in strah me je bilo. Kmetu je bilo ime Ivanec, gospodinja Pepa, sinu pa Božidar. Vendar Božidarja ni bilo doma. Za črnimi hojami smo ga zakopali, nedaleč od Rdečega roba, dve noči po tem, ko mu je narezljana laška krogla razplatila čelo in razmršila lase. Ni ga bilo doma in hiši pravijo pri Karnélu.

Bili so že tam. Stali so na dvorišču in gledali v tla. Ko sem prislonil kolo k lipi, so se kisló nasmehnili. Morda so slutili, da mi po duši pljuskata srd in sram, zakaj Kristijan je stopil tesno k meni in zamrmral:

»Davka niso plačali, kulaki!«

Strmo sem ga pogledal in stisnil oči:

»Kulaki?... Tile ljudje, Karnelovi, kulaki?«

»Tri krave imajo, gozdiček in tri njive.«

Zdi se mi, da sem pobledel. Kristijan se je odmaknil za korak, me postrani pogledal in privzdignil roke. Rekel sem:

»Tri njive! Ha! Tri peščene krpice, tri beraške zaplate, ki jih voda spomladi odpere v grapo, da morajo zemljo v oprtnikih vračati v strmino!... Kaj te ni sram? Mar ne poznaš teh ljudi? Čemu si ravno mene izbral?«

»Domačin si, znal jih boš prepričati.«

»Prepričati? Štiri leta so nam verjeli, ne da bi jih prepričevali! Smešno! Ko smo ponoči kot preganjane duše potrkali na polknice, so nam segreli mleka, nalomili kruha in nas pogumili. Mati Pepa nam

* Odlomek iz romana »Veter nima cest«.

je sezula škornje, oprala volnenke in jih obesila nad ognjišče. Potlej si je nataknila naočnike in nam brala o jutrišnjem dnevu, ki bo kot z rožnato zarjo preprežen. A ti govoriš o kulakih! Ležali smo na klopi, vsa kuhinja je poslušala, ti pa govoriš o kulakih! Smešno!»

Obraz mu je posivel. Jezno je sklonil glavo in s konico čevlja potegnil po steptani dvoriščni ilovici. Mrzlo je rekel in ni vzdignil oči:

»Tovariš! Nismo te poklicali, da bi se prepirali. Prejel si ukaz, to naj ti bo dovolj! Če pa hočeš počenjati neumnosti, si izberi pustne dneve. In ne šali se z menoj! Niso plačali davka. In če ne daš cesarju, kar je cesarjevega, cesar rubi. Konec besedi, bratec!«

»A tile ljudje...«

»Me ne zanimajo!«

»To so naši ljudje!«

»Vsi smo naši ljudje!«

»Krivico jim delamo!«

»Pritoži se!«

Obrnil se je in prižgal cigareto.

Stal sem pod lipo, gladil ročaj kolesa in gledal proti hiši. Dvorišče je bilo pograbljeno in pometeno. Pod kolnico so stali voziček, domač strojček za bežgánje koruze in dve zarjaveli ojesi. Hiša je nosila novo sleme. Škrbine na steni so bile prelepljene z malto in pobeljene. Vse je bilo mirno, ko da se vojna ne bi nikdar spomnila, vreči škripajoče čeljusti prek te delavne domačije. Le nekatere veje v lipini krošnji so zaspano, umirajoče poganjale. Skrčene, preluknjane, zвите od strellov, ki so zoprnega poletnega večera zažvižgali iz laza in obrnili iz čvrste rogovile kurirja Martinka, njegovo kratko puško, napeto torbo, zeleno čutarico in ožgano triglavko.

Duša nesrečna, Martinek!

Splezal je v krošnjo, da bi bolje meril. Pa so ga opazili in se z njim najprej poigrali. Razlomili so veje, a v vejah mlado življenje, in drobčno čutaro. Zakotalila se je do sredine dvorišča in iz debeluškastega trebuha počasi, s pobožnostjo, v hlipajočih sunkih razlila še toplo mleko. Bilo je od Karnelove krave. Kakor čudaška bela kri se je razlezlo po ilovici in počakalo v beli mlaki. Ko je do smetane na mlaki pricurela Martinkova kri, mleko in kri na ilovici Karnelovega dvorišča, smo že čepeli za okni. V lazu je strojničar prhnil z rokami v zrak, čelada se mu je zapodila navzdol mimo dreves, in ko je omahnil na strupeno orožje, je zdrknila čez žabjo odejico na opuščenem kalu, se kot neumna barka zapeljala po smrdljivi vodi in se potopila v balončkasto brbotanje.

Do mraka smo se topli. Dobro smo merili, zakaj zidovje Karnelove domačije je bilo iz starega kamna, naboji dragoceni, oni pa kot na dlani, skriti za nahrbtniki in za telečnjaki, nevarni, zasovraženi polži. Ko so se čez nebo razsejale zvezde — bila je jasna noč z luno, z belimi meglami in z dehtenjem hladnega vetra — smo se odločili. Trije smo z bredo ostali za okni, štirje pa so se umaknili vzdolž potokove struge. Potok je brbrl tik pod kolovozom. Čezenj se je razpenjala škrbasta senca obcestnega plotu. Ob vodi se je vleklo blatno prodčevje, ki uduši korak in požre škripcanje ožeblijanih čevljač. Nameravali smo jih skriti s podvojenim škropom strojnice in z naglim metanjem ročnih granat. Potlej bi tovariši legli za kamenje ob robu Karnelovega gozdiča in bi nas, z Ivancem in s Pepo, vzeli v kritje. Pa je bilo prepozno za umik. Četvorka je naletela na Nemce. Tudi oni so se kot kljukaste sence plazili po strugi. Po lisičje so nam hoteli v hrbet. Pet jih je bilo, pet jih je poginilo. In z njimi naša četvorka. Voda je bila rdeča kakor v vojaški pesmi. Izza kamnov so priplavale tri triglavke in široka, požiravska sovražnikova čelada. Potlej je potok spet spokojno zabrbotal, nam pa ni kazalo drugače, ko da se splazimo v Karnelov bunker.

Nesrečni, blagoslovljeni bunker!

Stari Karnel je bil na pol zidar, pa je pod kotlom za prašičjo kuho izkopal globoko, ozko jamo, jo belo ometal, spustil vanjo zabojček laškega prepečenca in trebušast meh studenčnice in zabil v steno železne kline. Pozabil pa je, siva korenina, na zrak. V bunker se nas je tiste lepe noči splazilo pet in Milivoj je bil debel in velik, pa se nas je pod kotel v resnici stlačilo šest. Stali smo, sedeti ni bilo mogoče, že vzgib roke je bil težaven. In ko mi je po petih urah mravljinčje zavrelo v stopalu, in po mečih, pa vse gor do bedra, se nisem hotel pogladiti in popraskati. Pustil sem, naj se mi vidi, ko da čepim samo v enem škornju.

Mislili smo, da bodo odšli. Karnel je rekel, da bodo požgali in šli. Pa niso. In ko nam je začelo zmanjkovati zraka, ne vem, katera ura je bila in kateri dan, smo slišali, da se ne nameravajo umakniti. Prinesli so pisalne stroje in napeljali telefon. Ves peklenski dan so po kamnitem podu poškipavali ožeblijani koraki. Slišati je bilo zdaj odsekane, zdaj mlahave besede. Nekdo je nategnil harmoniko. Peli so in se nemara opijanili, metalj so steklenice v zid, tulili in se krevkajoč pogovarjali. Potlej se nam je čas utrgal. Spolzel je v prazno kot večerna sapa v noč. In nismo vedeli, ali smo ali nas ni več. In ko se je Milivoj začel pretegovati in potihoma stokati, sem se ozrl. Na mah sem pozabil na vojaščino v kuhinji. Odpel sem torbico pod pazduho

in zrahljal usnje okoli stare težke koltovke. Ko je Milivoj glasneje zastokal, nagnil glavo, zaprl oči in za spoznanje stegnil jezik, sem izdril koltovko in ga s koščenim ročajem kresnil po glavi. Karnel mi je dal rdečo kmečko ruto. Zmašili smo mu jo med zobe. In je Milivoj stal v nezavesti. Stal, zakaj odprtina je bila ozka in nas je bilo pet.

Glave so nam začele kinkati. Najprej je kimnila Pepina. Ruta ji je zdrknila na hrbet, lasje, s prečko vzdolž temena, so se pri vzdignili kot kurje perutnice. In je bilo videti, da bo lasišče zdaj zdaj odletelo, odprhutnilo navzgor, izpod kotla v kuhinjo, pred obraze, ki so najbrž mislili, da nas je bilo četvero in da smo klecnili v potokovi strugi. Grobo sem ji položil dlan na lase. Morda sem celo udaril tisto sivo, starčevsko pričesko. Pepa ni odgovorila. Niti pogledala ni. Bila je v čudnem spanju, ki je predstraža smrti. Tudi Tine je bil omagal. Položil je obradek na negibno Milivojevo ramo in z belimi očmi gledal v zid. Izza zatilja mu je kot radovedna prekla kukala laška pihalka.

Potlej smo pili iz meha in se škropili. Bilo je, ko da na skólkah sami sebe škropimo, in oljčne vejice so bili naši skrčeni prsti, in že nismo bili več na skolkah, v tesni krsti smo bili, v skupnem grobu, na pol živi na pol mrtvi, in Milivoj je začel podrhtevati in se premikati in sem ga najprej oškropil, potlej sem ga spet oplazil z ročajem koltovke, in sem spravil samokres in videl, da se kurji hrbet na Pepini glavi spet vzdiguje v bliskovito se ponavljajočih kreljutastih zamahih, in sem se zbal, da nas bo sivo lasišče, če bi odfrfotnilo, izdalo, in sem stisnil pest in udaril po Pepini glavi, in Karnel me je pogledal in me zgrabil za roko in božal po licu in mi s krajcem oprsnika močil senca. Potlej sem videl, da nam ni pomoči. Videl sem Karnelove sragaste lase in Pepino pričesko s črto in Milivojeve razsute kodre, in vse je plesalo kot čudaški netopirji, in bal sem se, da bodo prhutnili, da bodo odfrfotali, da nas bodo izdali, in sem začel kriliti z rokami in loviti razjarjene, zmedene tičmiše, in ples je bil hudičev in med črnimi sencami poskakujočih ptičev so sikale kot škorpionove klešče moje podrhtevajoče roke, in ko me je Karnel spet zmočil, sem sklenil. In tudi Ivanec je prikimal, molče vzel mojo težko koltovko in jo naperil s spretnostjo frontnega vojaka.

Ko sem spet orosil Pepin obraz, je v kuhinji zavladala čudna tihota. Prosil sem Karnela, naj mi prhne vodo v lice, ker se mi je videlo, da mi v ušesih zizljá kot od tisočerihih krile kačjih pastirjev. Rekel sem Milivoju, da se bomo poskušali prebiti. Obalili bomo kotel in poškopili z brzostrelko in vrgli bombe in bo, kar bo. Tedaj pa je Karnel vzdignil prst, ga položil čez ustnice in navpik usmeril proti

kotlovemu dnu. Prisluhnilo smo. Odložitev, da se pretolčemo, nam je potisnila po omrtvelih žilah zadnje iskrice življenja. Ko pa smo slišali besedo, nas je zazebló in zapeklo. Skrčil sem kazalec na petelinu in obrnil cev v kotlovinasto nebo nad našimi glavami.

Bila sta samo dva. Pogovarjala sta se. Najbrž sta strgala krompir. Govorila sta počasi, v presledkih, ko da bi kadila pipo in bi jima dim silil v oči. Najbrž sta res strgala krompir, zakaj prvi je rekel:

»Že prav, ali tukaj so kuhali svinjam.«

Drugi pa je odgovoril:

»Čeprav stenicam, lačen sem!«

Potlej je bila tihota.

In je drugi zamrmral:

»Tri vozove naših so odpeljali. Eden, ležal je na vrhu, je dobil strel v čeljust in mu je pod nosom odprlo veliko črno luknjo.«

»Vendarle,« sem pomislil.

Potlej je prvi rekel:

»Poročnikov pes ima odstreljeno nogo.«

»Pha,« je rekel drugi. »Pes... Pha!«

»Imeniten pes. Timbo mu je ime. Nikdar si ne grize bolh.«

»Lačen sem,« je zamrmral drugi. »Ali bo dovolj?«

Mislil je na krompir v ponvi.

»Premalo. Franc je požeruh.«

»Vrag s Francem! Lačen sem.«

»Dobro bi bilo, da bi kotel oprala.«

»Kaj boš pral! Čimprej zakuri!«

»Težko bo šlo. Drva so mlada, zelena.«

»Tamle je sekira! Mizo razčesni in stole razlomi!«

»Poročnik se bo jezil. Truden se bo vrnil in bo hotel sesti in razgrniti zemljevid, pa se bo jezil.«

»Ah, kaj, poročnik! Lačen sem in poročnika ne bo sèm!«

»No, dobro,« je rekel prvi. »Pa bom.«

In je vstal in obstal. Zadržali smo dih. Pepa je začela spet kinkati. Vrata Kanelove domačije so zaškripala. Slišati je bilo glasove. Bili so zmedeni, hitričasti, surovi. Mimo kotla je zgrmeló nekaj pločevinastega. Bila je ponev z ostrganim krompirjem. Gomolji so se zakotrljali po kamnatem tlaku. Do nas je prišlo, ko da tacajo po kuhinji zamaščene, kep-kaste podgane. Potlej tihota, tihota. Ko da so pogrebci odšli, ko da se je sedmina s krompirjem končala. Ko da se je čez pokopališče Kanelove kuhinje razvleklo megličevje jesenskega popoldneva. Ogledovali smo se, pa se nismo videli. Milivoj je začel preklinjati. Vesel sem bil, da potihoma preklinja. Z glavo

sem sunkovito pomignil Karnelu. Nagrbančil je škrbasti, vdrti obradek in stisnil koltovko v zgarano roko. Vzpel sem se na prvi klin. Ozrl sem se. Pepa je na kolena padla v moj prostor. Tudi Milivoj je močnejše zazdehal. Nehal je preklinjati. Povzpel sem se na drugi klin. In sem zadihano, naglo, kot piščanec prelezel tistih nekaj klinov. Potežkal sem brzostrelko. Z golo glavo sem privzdignil kotel. Štrbunknil je in se kot starinska kočija, brez koles, hrešče odpeljal po kuhinji. Po očeh me je oplazilo, oplazilo kot z desetimi bliskasto belimi biči. Vrgel sem glavo vznak in zakričal od bolečine. Zgrabil sem se za rob bunkerja. Hotel sem sprožiti v belo streljanje, ki me je s prgišči ognjenih iglic rezalo v oči. Pa me je Karel prijel za suknjič na hrbtu in prevalil čez pritlikavi zidek. Pogrnil sem se kot poznonedeljski pijanec. Z razkrečenimi rokami in s spodvitimi nogami. Obležal sem na trebuhu. Pod kolenom sem čutil brzostrelko. Pritisnil sem oči na laket in zajokal. Ležal sem sredi hladnega kuhinjskega tlaka in sem jokal. Ko sem se obrnil, sem v mavričasti megli uzrl Karna. Dlan si je bil potisnil pred oči. V desnici je stiskal mojo koltovko. Stal je vrh bunkerja in jim pomagal, da so prihajali iz teme in da jih ni slepila plahutajoča butara sončnih žarkov, ki so padali skozi na stežaj odprta vrata. Jemali so se kot rudarji iz rova. Na pol slepi, na pol zmrtvičeni, blede kot mrtvaške pustne krinke. Kinkajočih, prepotenih, razmršenih glav.

»Preklete sonce!« je zamrmral Karel in se popraskal po vratu. V povaljani kmečki opravi je bil podoben dobrodušnim razbojnikom, ki so na samotnih križiščih ustavljali kočije, grmeli iz nerodnih samokresov, plenili nežno gospodo in trebušaste kočijaže, se umikali v senco gozdov, plen pa delili revežnatim, lakotnim ljudem. Spravil je koltovko za pas in zlezal po žrelu bunkerja. Prikazal se je s Pepo na hrbtu. Ko se je nadihala, nam je iz skrivalnice primesla mleka, kruha, slanine. In žganja. Pa smo vse izbljuvali, zakaj tri dni smo bili pod kotlom, a tri dni je lahko ko tri večnosti. Ali pa še več.

II

Kot oboroženo spremstvo sem moral prisostvovati rubežu, zakaj kulak je, jojme, kulak, jaz pa sem bil mož postave. Grda usoda me je pripeljala natanko pod lipo, ki je iz njene krošnje omahnil ubogi Martinek. Zazdelo se mi je, da se mi noge vdirajo. Najbrž od sramu. Pogledal sem k škornjem, če ne stojim morda na močvirnatem zemljišču. Kaj še! Karelovina je stala na škali, na sivem robu, potok je tekel onkraj gune in pod podplati je bila steptana, z gramozom

posuta ilovica. Prsti so mi drhteli. Spustil sem se na tvalo. Naokoli je bilo za dva naročaja razčesnenjenih polenc. Vrgel sem roke med kolena in sklonil glavo. Ko je prišla Pepa, je nisem videl. Vzkriknila je in vzdignila dlani s predpasnika:

»Joj, Vaska, tudi ti!«

Najbrž si je ponesla roko k obrazu, zakaj nekaj kratkih trenutkov je molčala. Ko se je obrnila in stekla, sem jo spet slišal:

»Čakaj, po Ivanca grem!«

Stresel sem se in pognal s tnale:

»Zaskozibog, Pepa, pusti Ivanca!«

Pa je ni bilo več. Videl sem košček črnega krila, zaplahutnil se je za rožanec hišnega vrta. V lipi so se premetavali vrabci. V kuhinji so se prerivale besede. Koraki so škripali po kamnitem podu. Prestavljali so starinsko, izrezljano omaro, ki je stala nedaleč od kotla za prašičjo kuho. Omara je cvilila, in ko se je na skalnatem pragu prikazal Ivanec, sem razširil roke, da bi ga objel kot po temni odsotnosti, kot zaradi grdega greha, ki so ga drugi storili, meni pa naptili pokoro. Roke so mi zanihale, zatrepetale in se zrušile kot prestreljene perutnice. Pogledal sem v tla. Spet se mi je videlo, da se pogrezam, da me oblizuje živo peskovje, da sem do gležnja v močvarasti zemlji, ki iz nje ni steze.

Karnelov Ivanec je bil manjše postave, zato pa korenjaških pleč in živahnih oči. Zmerom se je rad smejal. Zdaj je bil tišinast, z rahlo stisnjenimi ustnicami. Naslonil se je na slamoreznico — s kolesom iz litega železa je strašila nedaleč od tnale — prekrizal roke na rjavkastem oprsniku in z zakinkano glavo pogledal čezme. Stal sem, pa sem sédel, in ko sem sedel, je iz kuhinje prišla Pepa. V roki ji je pozvanjala zelenka, ob njej tenak, grlast kozarček. Ko mi je ponudila, sem odklonil in pogledal Ivanca. Bil je za spoznanje blede. Naveličano je dihal. S porjavelega čela so sršele bele, goste obrvi. Pepa je molčala. Tudi jaz sem molčal. Po kuhinji so vlačili omaro. Ne vem, zakaj, ne prestando so vlačili omaro po podu iz rdečih opek. Cvilila je, ko da bi jo drli. In nekdo je mrmral in nekdo drug je preklinjal. Potlej se je Karnel čez ramo ozrl proti kuhinjskim obokom in rekel:

»No, kako, Vaska, si nas obiskal?«

»Obiskal, Ivanec!«

»Lepo, Vaska,« je pomislila Pepa.

Prisluhnil sem besedam. Ni bilo očitka v glasu. Niti ovinkaste graje. Najbrž sta videla moj obraz in slišala nabijajoče utripe srca. Ivanec je spustil roke iz naročja in vzdihnil:

»Jah... služba!«

Tudi Pepa je pokimala. Jaz pa sem molčal.

Za hišo je cvilil pes. Biti je moral mlad, še nevajen verige, slame v kuči, oglodane kosti v okrušeni skodelici, smetive vode v stari ponvici in strahov, ki ponoči in podnevi krožijo zdaj po črnem, zdaj po belem zraku in se jim zelena pasja duša upira le s tenkim, mlečnim hlipkanjem.

»Pazi je lačen,« je rekla Pepa.

»Mhm,« je zamrmral Ivanec.

»Psa si kupil?...« sem se začudil.

»Ah, kje!...« je vzkliknil.

»Ravno toliko, da se zna izmočiti in da tace preklada. Priklatil se je po kolovozu, zjavkal pred vrati, pa smo ga privezali. Dober pes,« je rekla Pepa.

»Vsi psi so dobri!...« je pribil Ivanec.

»O, ne,« je rekla Pepa.

»Vse ti dá, a nič ne prejme. Mačka ne da nič, pa je vseeno deležna ljubezni in nežnosti.«

»Oh, pejd!...« se je nasmehnila Pepa.

Gledal sem Ivančev obraz. Koža se mu je pahljačasto nabrala okoli očnic. Lice mu je bilo pordelo, malce nabuhlo, ko da bi se bil Karnel vdal pijači. Od ušes do temena so se mu lasje spremenili v belo, popolnoma belo lasišče. Korenjaški Ivanec je postal starec. Pravzaprav je bil že pred leti staronja. Zdaj pa je kazalo, da peša, da se počasi ruši vase, da se mu je v prsih zasidral požiravski rupnik, ki žre in vpija kot tihoten lijak, brez šuma, brez hrupa, zahrbtno, zlovesče. Pomislil sem, da je Ivanec bolan. Zbal sem se in povprašal:

»Pa drugače?«

»Sonce sije in dež gre. Kot pred leti.«

»Mislim: kako je z zdravjem?«

»Kot z jalovo deteljo. Niti za poklajo. Gnoj.«

»Oh, pejd!« se je nasmehnila Pepa.

»Ti!...« je zarenčal, vzdignil oči in se za spoznanje odmaknil od slamoreznice. Pa je stišal glas in zamrmral:

»Ne drezaj, Pepa, pusti me!«

Pokimala je, odšla proti kolnici in si medpotoma s predpasnikom obrisala oči.

V kuhinji je zacvilila miza. Prav tista, ki jo je hotel krompirjevec s sekiro razčesniti in zakuriti pod kotlom. Prisluhnil sem, pa je Ivanec rekel:

»Kaj praviš, ali naj postavim križ ob potoku?«

»Lahko,« sem rekel. »S svojo smrtjo so nas rešili. Če se ne bi spraskali v strugi, bi Nemci vse drugače preiskali hišo. Hvaležnost jim dolgujemo!«

»Kaj vse dolgujemo,« je pomislil Ivanec. »In komu vse.«
Preslišal sem besede in vprašal:

»Se spominjaš Martinka?«

»Spominjam. Njemu sem se že... oddolžil.«

Z roko je pokazal v krošnjo. V rogovili drevesa sem zagledal majcen križ, okovan z medeninasto pločevino. Nanj so sinice spletle gnezdo. Križ je bil živ, zakaj iz gnezda je kukalo nekaj rumenkastih kljunčkov, se odpiralo in se poskušalo v lačnem žvrgolenju.

»Pa sem mislil, da so vrabci!«

»Vsi nekaj mislimo,« je rekel Ivanec, »in ko pogledamo, vidimo, da niso vrabci.«

»Starka je priletela!« sem vzkliknil.

»Starke so še najbolj neumne,« je zamrmral. Pogledal je proti gnezdu in zavzdihnil:

»Leta po zraku, lovi mušičje, pravijo, da jih samo v enem dnevu, od zore do mraka, nalovi nad dva tisoč, peha se, izziva požrešne sokole in nočne uharice, in potlej? Potlej se mladiči okrepe, puh jim odpade, čez in čez jih pokrije močno, zdravo perje, in z bogom. Z bogom, starka, ki si se gnala zame! Ne poznam te več, ne vem, kaj si mi bila, sploh se te ne spominjam več!«

Ozrl sem se v Ivanca. Tako ga še nisem slišal govoriti. Mušičje, zora, mrak, pehati se, izzivati, puh. Prej se je smejal, te mahnil z medvedjo šapo po plečih, se krohotal in, če je po zraku plavala nevarnost, šepetal v rezkih, majhnih besedah. Zdaj pa...

Govoril je kot zagrenjena knjiga.

Nenadoma se je zdrznil. Čez lice se mu je razlila živahna rdečica. Veke so mu nekajkrat zaplale gor in dol po na pol zatemnjenih očeh. Prišel je k meni, sedel na polenca, vrgel roke čez kolena in se mi zazrl v obraz. Nekaj časa me je gledal, stiskal ustnice in pripiral oči. Potlej je spregovoril in njegov glas ni bil več Ivančev glas:

»Ti, fant!« je rekel.

Obraz mu je žarel. Čakal sem, da me bo udaril, da mi bo spustil členkasto pest med oči. Ali na razgaljene zobe. Bil sem miren, negiben, kot uročen od zelenkastega modrasa. Niti trenil nisem. Vedel sem, da za dnevom pride noč in za zimo pomlad in za grehom pokora.

»Ti, fant!« je ponovil.

In je sklonil glavo, se zamislil in dahnil:

»Mi vsi bomo pomrli! Drugi bodo živeli, mi ne! Oče je podlegel s poldesetim križem. Jaz jih imam devetinpedeset, pa me že zmanjkuje. Ponoči se zbudim ves vroč in drugačen. Pri oknu čaka soldat z nasajenim bajonetom in z roko, razkrečeno prek rožanca. Na čeladi mu kot miš na hlebu sira sedi zelen lunin žarek. Nepremično me gleda. Zgrabim svečnik s posteljne omarice. Vojak izgine. Tam zadaj pa je luna in z golcev diši po starih travah. Gledam skoz okno, a vojaka ni... In je spet noč. Veter hrope v dimnjači. Na podstrešju ropota, ko da bi se podgane nažrle kraških muh. Zbudim se. Po dlaneh mi teče pot. Čez čelo mi kot svilené gliste lezejo trapasti lasje. Koga vidim? Božidarja!... Na skrinji sedi. Težak sopež mu vzdiguje prsi. V desnici stiska vijoličasto bandero s svetim Alojzijem. Na nogah copate, okoli pasu bombe. Tri loparice in tri sifonarice. Čez kamižolo mu z modrega traku pada aluminijasti obesek Marijine družbe. A na prsih brzostrelka. Gledam ga, in vzdigne glavo in nima oči. Niti čela nima, samo kozolec prašnih las na temenu.

Vzkriknem, ogledam se. Pa ni ne bandera, ne Božidarja, ne brzostrelke in ne bomb loparic. Samo Pepine copate pod skrinjo in deska za likanje perila v kotu in vihar pred oknom. In veter v dimnjači... Eh, Vaska! Oče je na smrtni postelji kadil toskansko cigaro. Z mezinem je otresel pepel v posteljni bokal, zmignil z rameni, se obrnil v steno in splaval na drugi svet. Jaz pa, Vaska, sem kot naša hiša: preluknjan, prestrašen, z zlomljenim slemenom. Danes ali jutri, ali pa še drevi bo reklo: resk!... in Kanelovega Ivanca ne bo več. — Ali ste Božidarja dovolj globoko pokopali?»

»Dovolj, Ivanec. In s smrečjem smo ga opletli.«

»Nisem še bil na grobu. Pepa je bila. Ženskam je laže. Zmorejo se upogniti, dedci pa se zlomimo... Pepa pravi, da ste ga zagreblji pod lipo. Ali je res?»

»Res, Ivanec. Lepa lipa, močnejša od tele in višja.«

»Ne bom šel na grob. Bojim se lipove veje. V lipovem zelenju je na pomlad in poleti največ čebel, medenih dišav in sončnih žarkov... Rekli so, da bi Božidarja prekopali. Vraga ga boste prekopali! Tam je padel, tam segnil, tista zemlja ga je posrkala. Da bi ga zdaj položili v grobljasto pokopališče, med stare device in pobožne botre, med uvele krizanteme, zarjavele konzervne škatle in črvive križe, pod žalostno madono z odbitim nosom... oh, nak! A ne, Vaska?»

»Mhm,« sem rekel.

»Ste ga pokopali na hrbet ali na trebuh?»

»Na hrbet.«

»Vidiš, prav... Prekopati ga hočejo! Hudiča, pa ne prekopati! Jim bom že dal! Kaj se pravi: prekopati... Kosti poberejo, pa revežnato glavico, pa malo pasu pa malo obleke, in čevlje. Pa rečejo: Prekopali smo ga! Hudiča, pa ne prekopali! Kje pa je kri? Pa meso pa nohti pa oči pa lasje pa koža, a? Kje je to? V zemlji!... Dobro, če je v zemlji, pusti Božidarja v zemlji! Ne dotikaj se ga!... Božidar Karnel je bil bandit! In bandit naj počiva na samotnem golcu, med zamrznjeno travo, pod skrotovičeno lipo, v čistem grušču, pod jasnim nebom in v bistrem zraku!... Praviš, da ste ga pokopali na hrbet? Vidiš, prav. Lahko bo gledal gamse v stenah in kanjuhe pod soncem. In luno v noči. In če človek leži na hrbtu, bolj po človeško počiva. In če počiva na hrbtu, vidi lipo in zelene veje in sonce v vejah in zlate čebelice. Eh, Vaska, prav, da ste ga pokopali na hrbet!«

Zmanjkalo mu je sape. Skrčil se je v ramenih in s tihim, zamišljenim glasom potožil:

»Prekleti mulec, kako rada sva se imela!«

Po licu sta se mu počasi zapeljali dve drobni solzi. Samo dve. In vendar dovolj, preveč za Ivanca, ki ga še nisem videl jokati. Kadar ga je lomila žalost, se mu je po obrazu nagrbančila čudaška mrakobnost. Oči so ostajale suhe. Zdaj pa dve solzi. Počasi si je zleknil roko in z njenim hrbtom razmazal najprej desno, potlej levo solzo. S prsti si je ožel ustnice. Zamežikal je, malce posmrkljal in se kot mimogrede ozrl proti hiši. V kuhinji je bilo tiho. Koraki in glasovi so se po širokih stopnicah preselili v zgornjo izbo. Ko so odprli vrata, je zahreščala težka Ivančeva skrinja. Drla se je in mrmrala, ker so jo vlekli po razveganih podnicah. Podnice so ječale. Iz izbe je začebľljal Pepin glas. Malce je prosil, malce se je jezil. Nisem ga hotel slišati, sunkovito sem obrnil glavo. Tudi Ivanec se je okrenil in si s palcem in kazalcem potegnil po nosu. Ko da njuha in ko da je tobak slab, prašen furlanec iz zadnjih dni vojne.

»Vidiš, no, Vaska, tako je!... Ko smo se v prvi vojni mrtvo, z brento laških krogel v trebuhu kobalili čez ostro Rombonovo skalovje proti bovškim streham, so Bosanci skremžili ustnice, potisnili suknasti fes na nos, zmignili z rameni in zamrmrali:

— Kizmet!...

In je prišel bliskast dež. V grmečem neurju je izpral kri z obraza in z rok. Priplavalo je sonce. Malce si se napel, malce, moj bog, napihnil. Potlej so priletele muhe zapljunkarice. Počasi si odhajal. Stali smo na razbeljenih skalah in daleč spodaj Soča kot svetlomoder, prozoren trak. Tako daleč z mrzlo vodo, že skoraj na drugem svetu. In si odšel in smo te gledali, kako si ležal v kamenju in slabokrvnem

vresju. In si bil ti, pa bi lahko po vsej pravici bil jaz. Ležal si, dež te je privezal k sivkasti skali. Oštropotal te je z belorumenim apnencem. In si bil le še izprana kamižolica, odpinkane golenice, poteptani čevlji in pomečkane hlače... Saj res, Vaska, kakšne hlače je nosil Božidar, ko ste ga spustili pod lipo. Še vedno topničarske, z zadrگو pri gležnju?«

»O, ne,« sem rekel. »Konjeniške so bile, z usnjeno zaplato na stegnu. Ne vem, kje jih je bil iztaknil. Saj mi je pravil, pa se ne spominjam.«

»Da, človek pozabi... V kakšno pozabo sem se jaz pogreznil, pa bi človek na hlače ne pozabil! Takóle sem izračunal, da sem na mesec najmanj bataljonu rok voščil: Srečno, pa lahko noč! Zdaj pa gre mimo poletje, gre jesen, odzébe se zima, pa se samo s Pepo pozdravljava: Dobro jutro! Lahko noč... Eh, kizmet, Vaska, a ne!«

Zažmeril je vame in se rahlo nasmehnil:

»Zdi se mi, da je bilo na pomlad. Res, drevje se je obláčilo in sonce krepilo. Pride Božidar. Pa sedeva. Pa malo govoriva. Pa mi reče:

— Oče, punco sem si izbral!

— Pametno, fant, bog ti jo blagoslovi!

Mulec mi lisjaško pomežikne:

— To bom že sam opravil!

In je res... Pa ga je oplazilo po čelu, sesul se je. Izgubil sem sina, dobil sem vnučka.«

»Vnučka?...« sem se začudil.

Prikimal je:

»Da, paglavec je bil. Moja kri! Za pol oprtnika čez prsi. Kričal je kot šoja. Pil je iz dojke in iz steklenice kot požrešen kozak. Pepa je vzela pot pod noge. Ko se je na večer vrnila, ni mogla zaspati. Do sivega jutra je jokala od sreče in pravila o rokicah in o močnih nogicah in o lempastem trebuščku in kaj vem, kaj vse mi je pravila. Nahrulil sem jo, naj zaspi. Sam pa nisem zatisnil očesa. Še in še sem mislil na vnučka in mi je bilo, vidiš, pod odejo, ko da stiskam k prsim segreto opeko. Dobro mi je bilo, jah, dobro! Pa se je spet priplazil v goste kizmet.. Prišla je Pepa in jaz sem stal prav tu, za tnalom, drva sem krojil. Imela je solze v očeh. Obstala je, pa ni mogla z besedo pod sonce. In ko je povedala, sem zadrل sekiro v čok, potisnil klobuk na oči in se z desnico oprl na toporišče, zakaj pred očmi se mi je storila mičkена meгла... Baba, se pravi, Božidarjeva nevesta, se je spentljala z jetičnim čevljarjem. Pritlikav je bil, enook, in pravili so mu, če ne grešim, Johančič. Pa sta, spaka, pobrala šila in kopita in mojega vnučka in se pretihotapila v mesto. V Trstu je čevljar poginil, bogu bodi potoženo. Vrgli so ga v skupni grob, zakaj bil je siromak in še

enook povrhu. Nevesta in Metko pa sta odšla. Kam? Ne vem ... Vidiš, Vaska, dedek in babica niti ne vesta, ali je vnučko še živ. Ali zna po slovensko pozdraviti. Ali ima hlačke na ritki ali umazano kamižolsko dopetačko. Nič ne veva, niti slike nimava, nič. Sama sva, na samem, v samoti. Kizmet, a ne?»

Skremžil je ustnice in se popraskal po laseh:

»Mi vsi bomo pomrli. Čutim, kako se mi leskovi abráнки gaté po žilah. Vedno več jih je. Kot hudičevi cmoki so se zagozdili in zatiščali. Kri ne more plati gor in dol, mlakasta postaja. In ko se bo sesirila, bo srce zajavkalo, se nabreknilo, prhnilo in se razpočilo. Potlej bo v možganih reklo: resk! ... in Kanelovega Ivanca ne bo več. Komu mar, če ga ne bo več! — Te že kaj peče v hrbtenici?»

Nisem ga razumel, pa sem rekel:

»Ne. Zakaj?»

»Pravijo, da se vam, mladim, ki ste se tepli v dežju in spali v gozdu, pod plahtami, na snegu, kar na lepem vname v hrbtenici. Danes še veselo vriskaš, plešeš polko na brjarju, ponoči ti gredo mravljinici po hrbtu, jutri se skloniš v dve gube in si starec. Pojutrišnjem pa ležeš in si mrlič. Ali je tole o vneti hrbtenici resnica?»

»Ne vem,« sem rekel.

»No, jah ...« je pomislil. »Vas v hrbtenici, nas v duši. Vse nekaj peče in grize, zakaj če zakolješ tele, pride davkar in zaterja plačilo ... Oče pa je živel kot star hrast. Ko je Božidar cucljal kazalec, ga je ded zgrabil pod pazduho, ga posadil na prekrižano koleno, si s prsti počesal brke in začel praviti, kako je bilo, ko je trobentač vzdignil rog in je zastava zaplapolala v vročem vetru. Stotnik je zamahnil s sabljo, čez krtinaste travnike je zadišalo po smodniku, fantje pa so se zagnali z nasajenimi noži in s skrbno zapinkanim gumbkom na srajčnem ovratniku. Božidar je cucljal prst, ded pa je pravil. In ne več otroku, sebi je pripovedoval. Gledal je v daljavo in bajal o Turkih, o Lahih, o svetlem cesarju in o rdečem traku na modrikastih hlačah. In o bronastih topovih, ki so grmeli, ko da bi z batom udarjal po domačem zvonu. In o ulanih, krasu in ponosu vojske. In o vrčkih piva v zakajenih, opajčevinjenih krčmah. Pa o deklinah, ki so nosile kite do pasu in puhasto nabrane rokavce. In o vrancih in belcih in rjavcih in o rdečih in medeninastih komatih na prepotenih, rezgetajočih vratovih in o kraguljčkih v noči, ko je vse naokoli tihota in drve sani po pršičastem snegu in je pod kosmatimi odejami vojaška patrolja z nabitimi puškami, s sabljami in z namazanimi brki.

Poslušal sem očeta in se mu potihoma smejal. V prvi vojni ni bilo kosmatih odej. Koprive so nas pokrivala. In topovi niso zvonili. Bruhali

so. Z rjavim grmenjem. Kamor je treščil zmajski izpljunek, so bile rdeče rane po nogah, do pasu razklani životi, odrezani komolci in krevkajoči, solzeči se vratovi. A glava? Zagnalo jo je, zamotovnilo po zraku in spustilo v oskuben pušpan na dvorišču bovške cerkve. Čez nekaj dni je zasmrdela laškemu kuharju. Poiskal jo je iz vej zelenike, jo preklel, jo brez ceremonij potisnil na smetišnico in stresel v jamo, kamor je zagrebel prekuhane konjske kosti. Ded pa je pravil, pravil. Božidarček je zaspal na prekrižanem, koščenem kolenu. Tudi jaz ga nisem več poslušal. Zvil sem si cigareto in odrinil z brano na polje. On pa je le še pravil, se čudil mladim letom in se imenoval junaka.

Vidiš, Vaska, čas se je obrnil kot žitno sito na kavljju. Zdaj sem sam ded. Ded brez vnučka, da bi mu pripovedoval o sebi in o revežnatem očetu Božidarju, ki spi pod lipo. Dve pravljici bi mu pravil, eno iz prve, drugo iz druge vojne. Povest bi bila dolga, vse tja do Silvestrovega večera. Pa še ne vem, če bi jo končal, zakaj Metko bi umrl in jaz bi umrl. Človek mora vendar spati, jesti, piti, se malce pretegniti. Pravljica pa bi bila strašansko dolga. Če bi jo hotel skončati do Silvestrovega večera, ne bi smela ne jesti ne piti ne spati ne se pretegniti. To pa ni človeško! Krivična je pravljica, ki zahteva smrt, da jo smeš poslušati. In morda je prav, da je nevesta zbežala v mesto s krevljastim čevljarčkom. Prav je, da je prišel kizmet, ko sem na tnali cepil polena. Zakaj sicer bi moral Metku pripovedovati o očku, o naših dneh, o babici Pepi in o stricu Vaski, ki je lovil lase pod kotlom, ker je mislil, da so netopirji. Joj, kaj vse bi moral Metko slišati! Ne vem, če bi imel takó skalovito dušo, da bi vse prenesel. Otroško srce je vendar nežno kot spomladanski popek, in če se prek obzorja razdiha kot rumena saja spomin na strašne dni, se otrok vzpne iz naročja in zadrhti, na licu se mu nabere pot in najbrž zapre oči in umre. In če nočeš, da bi roža klonila na stebelcu, jo moraš vzeti med dlani, jo zazibati sem in tja, ji puhiniti čez krilca toplo sapo in jo odnesti daleč od neba, ki se po njem kot strašilasta saja podi spomin.

Vidiš, Vaska, vnuček je šel, pa je šlo pol srca. Gôri na golcu, pod lipo, leži Božidar, zakopan globoko h koreninam drevesa. In v sprepletenem koreninju leži druga polovica srca. Vse srce je šlo k vragu! V prsih tli samota. Votlina brez puščavnika. In niti kobilic ni. Kobilice so v izbi, skrinjo si ogledujejo. Prej so bile v kuhinji, omara je cvilila. Potlej bodo šle v hlev, krave bodo mukale. In ko bodo prišle k slamoreznici, se bo morda kolo zavrtelo in odčesnilo kobilici prst.

Jah, no, a ne, Vaska...

Vstal je, si s plosko roko potlačil klobuk do ušes, pljunil v stran, spustil dlani v hlačne žepe in počasi odšel proti hiši. Pred vrati je

ostrgal podplate v železni predpražnik. Slišal sem ga, ko je kašljal po stopnicah. Za trenutek sem ga videl v okenskem okviru. Potlej sem začul škripanje posteljnih vzmeti. Ivanec Karnel je legel, da bi se spočil. In zunaj je bil svetel dan in krave so mukale. Ne vem, ali zato, ker jih še ni spustil k napajališču. Ali morda zato, ker so v hlev prišli učeni možje z aktovkami iz svetlordečega prašičjega usnja in z desetimi svinčniki v prsnem žepku.

Res ne vem, zakaj so krave mukale.

III

Pa se je obrnilo.

Karnel bi rekel: Obrnilo se je kot žitno sito na kavlju.

Ležal sem vrh postelje, mižal na obe veki in pritiskal k licu topel obkladek. V zobeh me je trgalo, da se mi je kresalo od bolečin. Soba je bila prazna. Na pisalni mizi je tiktakala ura. Mimo okna je kdaj pa kdaj pripeljal voz s škripajočimi kolesi. In za vozom dvoje, troje ljudi. Pogovarjali so se o polju in o vremenu. Ali pa molčali. Kmetje so vozili gnoj na travnike in na njive. Zrak je bil mrzel in dan puščoben. V pisarni je dišalo po starem loščilu za čevlje, po jermenju in po službeni vojaški postelji. Ležal sem, pozabil potlej na bolečino in se zamislil v življenjsko pot strica Šimna. S prstom spomina sem šel po stričevih stopinjah. Čez čas sem odkril, da primerjam najini življenji. Zamahnil sem z roko in odgnal strica daleč proč.

Tedaj se je na mizi črno potreslo. Zapel je telefonski zvonec. Malce križem sem se ozrl. Ko je vdrugič ihtivo zabrnelo, sem zamrmral in počasi vstal. Vzdignil sem slušalko, si jo lenobno naslonil k uhlju in zazdehal. Pa sem poskočil! Glas onkraj žice je bil zadihan, razburjen, oster. Spominjam se, kako sem skakljal z noge na nogo. Levica mi je krilila po zraku. Zagnal sem obkladek na odejo in zgrabil pas s samokresom. Palec in sredinec sta potipala, če je ob torbici nadomestni vložek. Iz usnja se mi je nasmehljala medenina prvega naboja. Hotel sem si zapinkati orožje okoli života, pa sem ga podržal v zraku, zakaj desnica se je oklepala slušalke, in glas mi je bil hripav, in ko sem vprašal, so mi oči narahlo izstopile:

»Ali lahko streljam?«

»Streljaj!«

Onemel sem od veselja in zamižal, da bi dlje časa užival ob čarobnem ukazu.

»Hitro! Ne hodi sam! Oborožen je!... Kar streljaj!«

Planil sem k obešalniku, stisnil brzostrelko pod pazduho in zaloputnil vrata. V veži je čakalo kolo. Klapouhasto, štokljasto, blatnikasto. Nemškega izdelka. Zaječalo je in spustilo na pod prgišče sesirjenega prahu. Pognal sem se s strmega klanca. Ljudje so me začudeno gledali. Majcena kmetica z okroglim obradkom in z naočniki na konici bledikastega nosu je vzdignila oči od šivanja, se potresla v stolu in sklenila roke:

»A greš nad roparje? ... A?«

Nisem ji odgovoril. Bila je dobra ženica. Vsako jutro nam je prinašala mleko in zelenjavo. Najbrž bo užaljena, ker ji nisem odgovoril. A v meni je bila samo ena misel. Velika kot okovano kolo parizarja in težka kot bukovo tnaló.

Gonil sem nerodno germansko kolo, cesta je bila slaba, z vdrtinami in s kotanjami, gramoz na ovinkih grobo debel, šel sem, ko da mi sledi vrag, ko da me podi čarovnica s Kleka, mrzli zrak mi je žvižgal ob uhljih in mimo lic, zobje so se spet vneli, zaskaleli so me, ko da čepi pod čeljustmi razdražena mačka, lice se je razžarelo, levo je bilo ledeno, desno ognjeno, sklanjal sem se nizko nad krmilo, z obema pestema sem oklepал ročajnike iz zelenega grla plinske maske, mimo mene so se pomikali obcestni kamni, eni črni, drugi beli, mimo so švignili šumeči, pozibavajoči se topoli, grapast breg, ki ga je vsaka dva tedna razrila hudourniška voda, hiše, nekaj slamnatih streh in krpa belih zidov z rjavimi okenci, sadovnjaki, obcestni gozdiči, samotni bori in most, a pod obokom dolg jezik zelenkaste vode, vrh zaliva razpadajoča domačija in pred pragom prileten mož, sedel je na jopiču, gledal v vodo in kadił cigareto, pritlikavi grički rumenega gramoza, na gričkih obcestna trava, kos pomazane lepenke, blatnik prestreljenega avtomobila, razpahnjena čelada, oglodana cestarjeva metla in spet položen breg s travo in z mladim sadnim drevjem, okoli debele kitasto sprepletена slama vse do nežnih rogovilic in do revne, še slabotne krošnje, grmičasta živa meja, leskovje ali robidovje ali kaj že, dolg pašnik, pusta bledozelena planjava, pet črnih koz in pastir, stal je pred samotno skalo, odpiral malho, jemal v papir zavito skuto, hlebec koruznega kruha, zakrivljen popkar in stekleničko črne, grenke ječmenove kave.

Ob pašniku je bil oster klanec. Na prvem vrhu je ponosno vršel velik macesen. Vedel sem, da ima klanec še tri vrhove. Privzdignil sem se s sedla, se z vso močjo uprl v noge, razklenil zobe in za spoznanje stegnil jezik. Kakor pes. Okoli pasu je bila srajca kot pralna cunjá. Nabrekla, vroča od curljajočega potu. Pod cesto je mrzlo ždela zelenkasta voda in ob bregu, na pol v valovju na pol v umazanem

grmičevju, se je razpenjal pas peščenega blata. Bilo je, ko da je čelo jezera povezano z blatnim ovojem. V daljavi so stali hribi. Malo sivi, malo zeleni. In eden je bil belkast, ker se je obenj zgrinjalo oblakovje. Čez modrikasto nebo so se vlekile kite podolgovatih meglic. Prekrižale so se. Ko sem se spuščal z drugega vrha, so bile kot bela mreža, nebeški svod pa razrezan v okenca. Nenadoma sem se odločil: vrgel bom kolo k podstenju, poklical in sprožil. Ko bo prišel mimo kamnitega rožanca, bom pritisnil na petelina in sprožil. Rad bi videl pol telečji, pol mačji obraz. Zahrbtne oči, ki jih je tolikanj skrival. Kratke, mesnate, kocinaste prste, ki bodo zgrabili v zrak in čofotnili v smetivi grušč pred pragom. Vprašal sem se, kaj je tako hudega zakrivil. Ukazali so, naj ga zgrabim, živega ali mrtvega. Ni me zanimal novi greh. Pred očmi mi je trepetala zagrenjena postava Ivanca Karnela. In škripanje postelje, ko je legel, da bi se odpočil od belega dne. Sklenil sem, da me novi greh ne zanima! On sam me zanima.

Zato ga bom zgrabil — mrtvega.

Potlej sem se spet vprašal, čemu takó vznemirjen ukaz. Morda zato, ker je spremenil urad v ljubezensko spalnico? In pisalno mizo v posteljo? In uradnice v poslušne golovratke, ki so ob prvem migljaju pokorno nagnile glavo, odvrgle jopico, se naslonile na vogal in s prestrašenimi očmi počakale, da jim je spustil seme iz nahitrega prgišča? Tega ni počenjal samo Kristijan. Tudi drugim je služba pomenila turško gospostvo, haremsko izbiro. Najbrž so odkrili, da je krivično ravnal z Ivancem. Morda se je Ivanec pritožil, udaril s pestjo po papirjih, se zjokal od grenčine, vrgel pod pisalni stroj debelo mošnjo zaslug, se sesedel na stol in si zakopal glavo med dlani. Pa sem pomislil, da ne bo tako. Karnel je ponosna korenina. Raje bi se pičil kot samotarski škorpion, se zgrudil v prepad in obležal na razrezanem kamenju. Karnel je človek iz enega kosa. Taki ljudje ne trkajo na vrata, ne upogibajo tilnika. Spet sem si rekel, da ne bom več mislil, da me novi greh prav nič ne zanima, da hočem njega, Kristijana, za ostalo naj drugi skrbijo. Njega hočem!

Prišel sem do ovinka. Nad pritličnim zidkom je stala temnomodra tabla s širokimi, belimi črkami. Prebral sem napis. Do Kristijana sem imel slabih petnajst minut. Morda komaj deset. Zajel sem zraka in zavozil po kamnatem grušču. Kolo je odskakovalo in škripalo. Čutil sem kosti, potresavale so se mi pod kamižolo. Zaslišal sem avtomobilsko hupo. Umaknil sem se na rob ceste. Tik nad jarkom sem žužnjaj. Pa me je preblisnilo. Skočil sem s sedla in zagnal železno crklino v breg. Obrnil sem se in vzdignil roko. Trikrat sem jo moral vzdigniti. Po njej so se kot živo srebro pretakali mravljinci. Krč mi jo je upogibal

in metal k telesu. Ko je bil avtomobil deset korakov pred menoj, je ponovno zahupal. Bil je okrajni zdravnik. Vozilo umazanordeče, tropinaste barve, s pokvečenimi, rjastimi blatniki in s strto šipo v desnem okencu je oddirjalo v oblaku sivkastega prahu. Snel sem brzostrelko, jo mrzlično napel in poskropil čez marogasto, platneno streho. Zavore so zaječale in predirljivo škripnile. Avtomobil se je zmotovil malo na desno, malo na levo in obstal. Zbal sem se, da nisem oplazil vozača. Morda sem celo kaj hujšega zagrešil. Počakal sem in zaprl orožje. Vrata so se sunkovito odloputnila. Na prašno cesto so se zavalile debele noge. Za nogami se je skobacal mesnat trup. In ko sem videl še glavo, z rahlo belim, plešastim temenom, sem se oddahnil in nasmehnil.

Zdravniku so čeljusti trepetale od jeze. Razširil je roke in zakričal:

»Kriste eleison! Ali se še nisi odvadil!«

»Česa?...« sem zamrmral.

»Streljanja!«

»Kam greste?...« sem vprašal.

»Kaj ti mar!«

»Pa mi je! Kam greste?«

»Do vasi! Porod na sporedu!«

»Jaz grem k pogrebščini! Alo, pejva!«

Napel je pordele podbradke in izboljšil oči:

»Kako: alo, pejva!...«

»Tako,« sem zamrmral. Zgrabil sem ga za suknjič, ga potisnil na usnjen sedež in zadrlesknil vrata.

»Kako tako, a?...« je godel. Z debeluškasto roko je tipal vzdolž gumbov pod krmilom.

»Kako tako, a?...«

Bil je pijan. Izza vijoličastih ustnic mu je dišalo po skisanem vipavcu. Na gladkem čelu mu je svetlo trepetal venček potnih kapljic.

»Najprej strelja, potlej pa: tako!... Pej, hudič!«

Vžgal je motor, se z obema rokama oklenil krmila, vrgel obrvi v sredo čela in premaknil desno nogo. Potlej je užaljeno zamrmral:

»Kriste eleison!...« in s sunkom odpeljal.

Po dveh kljukastih ovinkih sem zagledal prvo hišo, ograjo z visokim drevesom, dolg opečni zid in za zidom vrsto nizkih, čistih hišic. Stale so kot v pozoru pred cesto. Skoraj vsaka je imela balkonček z rožami ali pa z opranim perilom. Le ena je bila brez balkončka. Pred njo se je razpenjal debel zid, posut s stekleničastimi drobci in prebarvan z modrim belilom. Tja sem ukazal zapeljati. Ko je zdravnik

videl, da sem pripravil orožje, se je nagnil, ko da me hoče povohati, se stisnil v ramenih, spustil obrvi tesno na oči in zamrmral:

»Če bi me takóle po naključju potrebovali... pri Fonovih bom!«

Zavore so spet zaškripale. Planil sem iz vozila in z naperjeno brzostrelko stekel skozi temna zidna vrata na Kristijanovo dvorišče. Najbrž sem bil videti čudaški: ko sem se upehan ustavil sredi berjača in zadihano pogledal predse, se mi je poveljnik nasmehljaj, me mahnil po hrbtu in z vzdihom rekel:

»Prepozno!«

Jokal bi! S prsti sem se počesal in šele takrat opazil, da sem kapo pozabil na obešalniku. Zažmeril sem v poveljnika:

»Kako... prepozno?«

»Kletka je prazna. Se pravi: v njej jójhata stari kos in betežna kosovka. Mladega ni več. Razpel je črna krila, vzdignil zadek in odfrfotal.«

»Kam?...« sem hlastleil.

»Čez mejo.«

Tiho sva stala na dvorišču. Okoli naju so se sprehajale kokoši. Gizdav petelin je vrešče zakikirikal, pa na mah utihnil, ko je izza razležanega kupa gnoja prikorakal star petelinji general. Izpod kamnite klopi je v naju neumno boljčlal bel zajec. Imel je malo rdeče, malo bele oči. Spomnil sem se na Kristijanove oči, pogledal poveljnika in vprašal:

»Kaj je naredil?«

»Na dveh stolih je sedel.«

Pokimal sem, on pa je z nasmeškom dodal:

»In kdor sedi na dveh stolih, prej ali slej pade in si potolče nos!«